

ΑΝΑΤΟΛΙΚΑΙ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑΙ

ΜΙΑ ΣΜΥΡΝΑΪΚΗ ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ

Ανατολὴ εἶναι ἀκόμη ὁ τόπος τῶν πανηγύρεων. Τούλάχιστον ἡ Σμύρνη δὲν ἀπώλεσε τὸν τίτλον τῆς τοῦτον, μετὰ τοῦ τῆς φιλοξένου καὶ τῆς καλλιγύναικος. Κατὰ ταῦτα δὲ αἱ σύγχρονοι σμυρναῖδες καὶ σμυρναῖοι παρέχουσι πειστικώτατον παράδειγμα ἀταβιστικοῦ συνδέσμου μετὰ τῶν κεκοιμημένων προπατόρων των.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀπὸ τίνος ἥλλαξάν πως χαρακτῆρα καὶ χωματισμὸν αἱ πανηγύρεις αὔται, ὃν αἱ πλεῖσται ὄργανοῦνται εἰς τὰς πέριξ τῆς Σμύρνης ἔξοχάς. Ἀπὸ καθαρῶς σμυρναϊκῶν, μὲ τὴν ἀνατολικὴν ἀπλότητά των, τείνουσι ν' ἀναμιχθῶσι μετὰ εὐρωπαϊσμοῦ, χάνουσαι τοιουτοτρόπως δῆμεραι, ἐν συνδέσμῳ παραδόξῳ, τὸν ατομικὸν των τύπου, ὅστις τὰς καθίστα προσφιλεῖς τοῖς ξένοις καὶ προσφόρους εἰς περιγραφήν. Διὰ τοῦτο πρὶν ἡ σύνσωσι τελείωσι ἡ μεταβληθῶσιν ὀλοκλήρως, ὅπως μελανόφθαλμος τοῦ ἐσωτερικοῦ ανατολῖτις ὑπενδυμένη ἀσυνήθη δι' αὐτὴν στενόχωρον ἐσθῆτα, σκιαγραφοῦμεν μίαν αὐτῶν, τὴν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, ἣτις μετὰ τῆς Παναγίας τοῦ Βουρνόβα ἀποτελοῦσι: τὴν δυάδα τῶν ἀκόμη ἕορταζομένων ὅπωσδήποτε σμυρραϊκῶν πανηγύρεων τῆς Σμύρνης.

* * *

Τὸ πατηγῆρι τ' "Αἱ Γιάρρη τοῦ Φαριστῆ ὄργανοῦται ἐν Βουτζᾶ, κομψῷ παρὰ τὴν Σμύρνην χωρίῳ, μεθ' οὐ αὕτη συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου. Ἀποτελεῖ δὲ μίαν, δηλαδὴ σχεδὸν τὴν μόνην, ζωηρὰν νύκτα αὐτοῦ. Διότι ἐν ταῖς ὀλόγυρα τῆς Σμύρνης ἔξοχαῖς, — ἔκτὸς τῆς σμυρναϊκωτάτης Περαίας — αἱ γλυ-

κεῖαι θεριναὶ νύκτες ἐνθυμίζουσι τὴν ώραίαν ἔκεινην ἐρωτιῶσαν παρθένον τοῦ μύθου, τὴν ὁποίαν ἀπέστεργε καὶ περιεφρόνει καὶ ἀπέφευγεν δ... δυσειδῆς ἐραστής της! Παράξενον. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ πάσχουσι νυκτοφοβίαν. Εἰμπορεῖ, δσω δὲν βαρύνεται, ἐπὶ νύκτας μακρὰς ἡ Σελήνη νὰ προβάλλῃ ἐπὶ τοῦ γαλανοτέρου στερεώματος καὶ νὰ σύρῃ ἡρέμα, ως βασίλισσα, τὸ βάδισμά της ἀνὰ τὰς ἀχανεῖς κυανότητας τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλὰ τὸ μεγάλο φωτόγεμον ὅμμα της δὲν θὰ συναντήσῃ εἰμὴ παγετώδη πανταχοῦ ἐρημίαν καὶ μόνωσιν.

Μάτην ἔκχύνεται εἰς πέλαγος κροκοχρύσων ἀκτίνων ἐπὶ τῶν γλοιερῶν πεδίαδων, καὶ ρίπτει διὰ μέσου τῶν δικλείδων, ἐντὸς τῶν δωμάτων, τὸ φῶς της εἰς μικρὰ ἐν σειρᾷ παραλληλόγραμμα, οἷονεὶ ως τόσας προσκλητικὰς ἐπιστολὰς ἐρωμένης διὰ συνέντεξιν, καὶ διασπᾶται εἰς μυρία τρεμόφωτα ἀστρα ὅπίσω τῶν πυκνῶν φυλλωμάτων, καὶ μεταβάλλει εἰς καθρέπτην δλάργυρον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ρύακος, ἐν ᾧ καθρέπτιζεται ἀκκιζομένη. Μόνον αἱ ἀμπελοὶ πέραν ἔκει σιωπῆλαί, οἷονεὶ ναρκωμέναι, απολαύουσιν ἐν τοῖς ρίγηλοῖς σπασμοῖς τῶν φύλλων των τὰ μελιχρά φιλήματά της καὶ ἐπὶ τῶν κλάδων κανέν αφυπνιζόμενον πτηνὸν ὑπὸ τῆς λάμψεως, κελαδεῖ τὴν ζανθὴν καλλονήν της, καὶ παρὰ τοὺς θάμνους τὰ νυκτόβια σμήνη τῶν χρυσοστίκτων ἐντόμων ψάλλουσιν, ὑπὸ τὸ φέγγος της, τοὺς περιπαθεῖς κώμους τῶν νυκτερινῶν των ἐρώτων. Οἱ ἄνθρωποι δὲν παθαίνονται καθόλου ἀπὸ τὰ τοιαῦτα!...

Κάπου κάπου μόνον, ἐπὶ ἡμιανοιγμένης τινὸς θύρας, διαφαίνεται ἐν τῇ σκιᾷ σιωπηλός τις ὅμιλος, ἀναμένων ἐκ συνηθείας τὸ μεσονύχτιον, εἴτε κάνεις μονήρης διαβάτης διακόπτων τὴν ἐρημίαν τῆς νυκτὸς διὰ τοῦ ρεμβοῦ βήματός του, μὲ κίγδυνον νὰ δεχθῇ ἐπὶ τῶν νώτων του δεκάδα τινὰ ἀστειολογιῶν ἀπὸ γελαστῆς κορασίδος ἐπὶ τῇ ρωμαντικότητί του, ἐὰν ὅχι ὄρυγμαδὸν ύλακῶν φοβερῶν μανδροσκύλων, οἱ ὅποιοι ἀνακύπτουσιν αἴφνης ὄρθότριχες ἐντὸς τῶν σκελῶν του. Καὶ ἐὰν δὲν ἦτο πολὺ ρωμαντικὴ ἡ εἰκὼν, θὰ ἐδύνατό τις νὰ παραβάλῃ δλην ἔκεινην τὴν μονότονον ἔξοχιγικὴν ἔκτασιν—τοῦ Βουτζᾶ τούλαχιστον—πρὸς σιγηλὴν καὶ μυστηριώδη νεκρούπολιν, ἐφ' ἥς, ως κανδῆλαι, ύποτρέμουσιν ἐδῶ καὶ ἔκει δειλά τινα φῶτα. "Ολαι δ' ἔκειναι αἱ ψυχαί, ως ἐν ἑορτῇ ψυχοσαββάτου, ἀνανήφουσιν αἴφνης ἐν μιᾷ νυκτὶ ὑπὸ τὴν πορφύραν σημαίαν ἐνὸς μαρτυρήσαντος ἀγίου, διὰ νὰ ἔξαντλήσωσιν δλην ὄμοι τὴν ζωηρότητά των, καὶ ἐπαναπέσωσι πάλιν, πρὸ τῆς αὔγῆς, κατάκοποι ἐν τῷ βαθεῖ των ληθάργων.

Τὸ χωρίον ἄρχεται διὰ κανονικῆς σειρᾶς οἰκημάτων, ἐν οἷς οἱ-

κοῦσιν οἱ ἐκ Σμύρνης μεταβαίνοντες χάριν θερινῆς ἀναψυχῆς.⁷ Ήδη δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης ύψηλῆς διωρόφου οἰκίας, ἡ ὅποια διὰ τῶν πριονοειδῶν λεπτούργημάνων θριγκῶν της καὶ τῶν κοκκινοθαφῶν της στοῶν καὶ τῶν μακρῶν ἔξωστῶν της σᾶς ύπενθυμίζει κομψὰς τοῦ Φαλήρου ἐπαύλεις καὶ ἀττικὴν δρόσον καὶ ἀνθηρότητα, διαλάμπουσιν—ἀν καὶ δὲν ἦνται μόνον αὐτοὶ οἱ βάλλοντες λάμψεις ἐκεῖθεν!... τὰ παράξενα ἐκεῖνα πασσαλοστήρικτα πύραυνα, τὰ γνωστὰ ἐν ἀνατολῇ ύπὸ τὸ ὄνομα «μασαλᾶ». Ἀπὸ τῶν στρογγύλων σιδηρίνων χειλέων των προβάλλουσιν ὄλοءν ἀφανιζόμενα, ώσει ἐν δυσθροχίστῳ φωμῷ τὸν ὅποῖον δὲν ἀπετελείωσέ τις ἀκόμη, αἱ πρινώδεις ἄκραι τῶν καυσοξύλων· ἐνῷ τὸ φῶς των, γλυκὺ ύπέρυθρον φῶς, πορφυροῖ καλλιτεχνικῶς τὰς μορφὰς τῶν διαβατῶν καὶ προσδίδει φανταστικὰς ἀνταυγείας μυθικῶν νυκτῶν εἰς τὰ πολύσημα τῶν δένδρων φυλλώματα.

Άλλὰ τὸ κυρίως κέντρον τῆς πανηγύρεως εἶναι ὁ ἐπάρω μαχαλᾶς. Καὶ ἴδου ἡμεῖς εἰς τὰ πρόθυρα αὐτοῦ, ύπὸ τὰς ύψικόρμους πλατάνους τῆς Ἀγορᾶς. Κάτωθεν, τὰ πυκνὰ καφεῖα καὶ καπηλεῖα καὶ ἐργαστήρια εἰσὶν ἀνοικτὰ καὶ μυρσινοστόλιστα. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κυματίζουσι πολύχροοι σημαῖαι, καὶ ἀνηρτημέναι εἰκόνες ἐπιδεικνύουσι τὰς ἀδιαγνώστους συνθέσεις των. Ἐνετικοί τινες φανοὶ ύποτρέμουσιν ἐπὶ τῶν κλάδων. Δύο—τρία αὐτοσχέδια παραπήγματα ἀναψυκτηρίων ἀναπέμπουσι τὸν μονότονον ἥχον τῶν ύελίνων κροτάλλων των. Ἐδῶ εἰς ὅθωμανὸς παγωτοπώλης· πλησίον εἰς ἰουδαϊκούς σποροπώλης· πέραν εἰς ἀλήτης ἄραψ περιάγων πίθηκον. Ἰδίαν εἰκόνα ἀποτελοῦσι τὰ ἀρτοπωλεῖα. Εἰς μίαν γωνίαν κοχλάζει, ἀνωθεν πολυφλόγου πυρᾶς, τὸ στρογγύλον δοχεῖον τῶν λουκουμάδων. Ὁξεῖά τις ἐλαιώδης κνίσσα ἀνέρχεται εἰς κυανοῦς ἀτμοὺς γαργαλίζουσα προκλητικῶς τοὺς ρώθωνας καὶ ἀποφράττουσα τὸν φάρυγγα. Παρέκει, εἰς τὸ μέσον τοῦ εύρεος παραθύρου, ὁ ἀρτοπώλης ἀεικίνητος μὲ τοὺς βραχίονας γυμνοὺς ἔως ἄνω, τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ κοπτῆρος πλαταγοῦντος κατὰ διαλείμματα ἐπιδεικτικῶς, ἵσταται πρὸ σωροῦ μελανῶν δίσκων, τοὺς ὅποίους πυρετωδῶς εἰσάγει ἐναλλάξ καὶ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τῆς ὁπῆς τοῦ κλιθάνου. Περιέχουσι δὲ οὔτοι τὰ κατημέρια, τὴν προσφυλῆ ἀνατολικὴν τροφὴν τῶν πανηγύρεων. Βραχοφόροι τινες διαβάται σταματῶσι πρὸς στιγμὴν ἐκεῖ ἔξωθεν, βροχθίζουσιν ἐπὶ ποδὸς τὸ ἀχνίζον ἐπιδόμηιον, ρίπτουσιν ύπεροπτικῶς δύο τρία μετάλλινα κερμάτια καὶ ἀπέρχονται. Ἀλλοι συνωθοῦνται ἐντὸς καὶ οἱ φρονιμώτεροι παρακαθηνταί ἔξω ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, κύκλῳ στρογγύλων τραπεζίων μεστῶν ἐδεσμάτων, ἐνῷ ἀπέναντί των δύο ἴσχνοι καὶ ἔηροι Ἰουδαϊοί ἀνακρούουσι θορυβωδῶς τοὺς ὅξεις ἥχους τῶν ὅρ-

γάνων των, καὶ προσελκύουσι τριγύρω τὰς περιέργους μορφὰς τῶν χωρικῶν . . .

***

Ανέλθωμεν εὐθὺς μετὰ τοῦτο, τὴν μακρὰν ἀνηφορικὴν ὁδὸν τὴν διήκουσαν διὰ μέσου μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν καὶ βαθυσκέων κήπων. Ἐδῶ ἡ ἑορτὴ διατηρεῖ οἰκογενειακὸν χαρακτῆρα. Εἶναι μία γωνία κλαπεῖσα ἐκ τοῦ μεγάλου πανοράματος τῆς Σμύρνης. Ἔξωθεν ἔκαστης θύρας, ἐν παραλλασσούσῃ ποικιλίᾳ καλλονῶν καὶ ἐσθήτων, παρακάθηνται ἔκατέρωθεν ἐν παραλλήλῳ γραμμῇ χαριτωμέναι κορασίδες σκορπίζουσαι πρὸς τὸν διαβάτην τὰ ἀστραπτερὰ βλέμματά των μὲ τὰ μελισταγῆ των μειδιάματα. Κομψοὶ νεανίαι, εύτυχεῖς διὰ τοιαύτην γειτνιασιν, συνομιλοῦσι καὶ ἐρωτοροποῦσι πλησίον των. Καὶ ἡ πλησιόνη καὶ ἡ ἔχχυσις τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θορύβου αὔξανει ἀπὸ βήματος εἰς βῆμα. Διότι δὲν εἶναι ἑορτὴ ἴδική μας μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν δυτικῶν καὶ τῶν προτεσταντῶν ἀκόμη. Οἱ συνήθεις ἔκεινοι μικροφανατισμοὶ λησμονοῦνται—ῶ, καὶ λησμονοῦνται εύτυχῶς ὅσημέραι! καὶ ἀδελφωμένοι, ὅλοι ἐν σειρᾷ, ἀφίνονται ἐν τῇ αὐτῇ ἐκδηλώσει τῶν χαρωπῶν αἰσθημάτων των. "Αν θέλετε μάλιστα, οἰκειοποιοῦνται οἱ ζένοι πλειότερον καὶ ἡμῶν τὸν "Αγιόν μας καὶ οίονεὶ ἐκδικούμενοι διὰ τὴν ἡρεμίαν τῆς ἴδιας ἑορτῆς των, προθυμοποιοῦνται νὰ τὸν δοξάσωσι θερμότερον. Τούλαχιστον βλέπει τις ἀλλογενῶν οἰκίας, αἵτινες διὰ τῶν ὑψηλοφλόγων πυρῶν τῶν καὶ τῶν βεγγαλικῶν φώτων τῶν καταπιπτόντων εἰς βροχὴν ἀστέρων καὶ τῶν ἀνὰ τοὺς κήπους ἐνετικῶν φανῶν καὶ τῶν μακρῶν σειρῶν τῶν εὐειδεστέρων καλλονῶν, προδίδουσιν αὐταὶ χυρίως τὴν λαμπρότητα τῆς ἑορτῆς. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ προνόμιον τοῦτο τῆς ἀνεξιθρήσκου ἐκτιμήσεως γαίρουσιν ἐδῶ οἱ "Αἴ-Γιάρρηδες. Εἰς μίαν ποτε πρωΐην ἐκδρομήν μας πρὸς τὴν ῥωμαντικὴν ἐν πλήρει ἔξοχῇ ἐκκλησίαν τοῦ ἄγιου Ἰωάννου συνηντήσαμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι γέροντα Όθωμανόν, σύροντα ἀπὸ τῆς χειρὸς χλωμόν τι καὶ πυρέσσον παιδίον, καὶ διὰ τῆς μακρᾶς δενδρώδους ὁδοῦ, διευθυνόμενον πρὸς τὸν κατόχλοον λόφον, ἐφ' οὐδὲν ναός. Τὸν ἡκολουθήσαμεν. Εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ σκιεροῦ παρεκκλησίου· ἔστη πρὸς στιγμὴν μετὰ τοῦ τέκνου του ἐν συντριβῇ, μορμυρίζων σιγὰ εἰς τὰ χεῖλη τὴν προσευχὴν του . . . Ἐπειτα ἀνέκυψεν. Ή μορφή του ἀπετύπου τὴν ἐλπίδα· ἔξήγαγεν εὔμεγέθη φιάλην ἐκ τοῦ ογκουμένου του κόλπου, καὶ τὴν ἐκένωσεν ἐντὸς στρογγύλου δοχείου, τοποθετημένου ἐκεῖ που ἐν τῇ γωνίᾳ . . . Ἡτο ἀφέρωσις ἐλαίου διὰ τὴν κανδήλαν τοῦ 'Αγίου . . .

Καὶ ἡ σκηνὴ αὐτή, μοὶ εἶπον, συμβαίνει συνήθεστα!

Εἰς τὸ μέσον τοῦ χωματοστράτου, καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα, κατὰ πυκνὰ διάλειμματα, μυριόφλογοι «φαραιοί» ἀναδιδουσιν εἰς γλώσσας τρομώδεις τὸ ροδόχρουν αὐτῶν φῶς, τὸ ὅποιον θλᾶται εἰς πολλαχπλᾶς διακυμάνσεις ἐπὶ τῆς λειότητος τῶν τοιχῶν. Παράκεινται δὲ εἰς ἀκανονίστους σωροὺς τ' ἀπαραίτητα ἔφδια τῆς πυρᾶς: μία τεθραυσμένη καθέκλα, τεμάχιον χωλῆς παλαιοτραπέζης, λείψανον κοφίου ἐν ἀποστρατείᾳ πρὸ πολλοῦ, κλάδοι, σάρωθρα, καυσοξύλα, ὅλα ἀκίνητα, ως ἄγωνιῶντα θύματα ἀναμένοντα τοῦ μαρτυρίου των τὴν ὥραν. Καὶ οἱ δήμιοι—μικροὶ καὶ μεγάλοι—ἴστανται ὀλόγυρα, ἐκπληροῦντες ἐν ἰαχαῖς καὶ ἔστιν ὅτε πηδήμασι τὸ πανελλήνιον ἔθιμον.

* * *

'Αλλ' ὅτι ἀποτελεῖ τὸν ἴδιάζοντα χαρακτηρισμὸν τῆς παντγύρεως καὶ προσδίδει ἔχφρασιν τοπικὴν εἰς τὴν εἰκόνα, εἶναι οἱ κατ' εὐφημισμὸν εὔρωπαικώτατα καλούμενοι μπάλοι. Καὶ τώρα ἵστως τις ἀπὸ τῆς λέξεως φαντάζεται εὐρείας χρυσοτοίχους αἰθούσας, καὶ ὀλισθηρὰ κηράλειπτα δάπεδα, καὶ μελιχράς ἀνταυγείας ἀπὸ πολυφώτων κρυσταλλίνων, καὶ θύρας ἀψιδωτὰς ἐξ ἀνθέων, καὶ μεταξίνας ἑσθῆτας, καὶ μῦρα, καὶ γυμνωλένους καλλονάς. Τίποτε ἔξ οὐλῶν αὐτῶν! Εξευρωπαῖσθη μόνον ἡ λέξις χωρίς νὰ ἔξευρωπαῖσθῶσι τὰ πράγματα. Εἶναι ἡ συνήθης μανία τῆς μόδας. Καὶ ἐνθυμούμεθα ἐδῶ—συγχωρήσατε μας τὴν παρένθεσιν—τὴν ἀστείαν ἐντύπωσιν τὴν ὅποιαν μᾶς ἐπροξένει τελευταίως εἰς πλησίον ἐδῶ που χωρίον ἡ θέα δεκαπήγους μόλις χωματοχίστου παραλίας τὴν ὅποιαν οἱ χωρικοί, οὐδὲν πλέον οὐδὲν ἔλαττον, ἀπεκάλουν μεγαλαυχώτατα «Quaies».

Ἐν μικρόν, γυμνόν, καὶ τετράγωνον δωμάτιον, ἀπὸ τῶν ἡσεστωμένων λευκῶν τοίχων τοῦ ὅποιού δύο πενιχραὶ πετρελαῖου λυχνίαι ῥίπτουσιν τὸ κιτρινωπὸν αὐτῶν φῶς—ἰδού ἡ πρόχειρος αἰθουσα τῶν μπάλων. Συνήθως ἡ πρόσοψίς της παράκειται τῇ ὁδῷ, πρὸς τὴν ὅποιαν ἐπιδείκνυται διὰ τῶν γυμνῶν της παραθύρων. Εἰς τὸ βάθος, ἀκριβῶς παρὰ τὸν τοῖχον, ἀπλοῦται μὲ τὸ βυσσινόχρουν ἐπικάλυμμα του ξύλινος σοφᾶς, ἐφ' οὐ ἀναπαύεται: λευκὸν πεπλεγμένον δικτυωτόν, καταληγόν εἰς θυσανώδεις κροσσούς. Εἶναι αὐτὴ ἡ τιμητικὴ θέσις, ἡ προωρισμένη διὰ τὰς κυτίας. Δεκάς τοιούτων, πρὸ τῶν σκελῶν τῶν ὅποιών ἀνακύπτουσιν ἔκπληκτοι παιδίων μορφαί, παρακάθηνται ἐκεῖ ἐν ἀσφυκτικῷ συνωστισμῷ καὶ συμφυρμῷ ποδῶν καὶ ἀγκώνων. Εἶναι αἱ χορεύτριαι. "Αλλαι κλίνουσιν ἐν δειλίᾳ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὸ βλέμμα των, πορφυρούμεναι πρὸ τῆς θέας τῆς γύρω πληθύος· ἄλλαι ἐπιτη-

δεύονται τὴν ἄφροντιν καὶ λαμβάνουσι—ὅσον τὸ ἐπιτρέπει ὁ γῶρος — ἔλκυστικὰς στάσεις καὶ ἀκκίζονται· ἐνῷ αἱ ζωηρότεραι πλησιάζουσιν ὅπιστα τῶν ῥιπιδίων τὰ φαιδρὰ πρόσωπά των, καὶ ἀφίνουσιν ὅλης τῆς χαρᾶς των τὸ ἐκχείλισμα νὰ ἐκχυθῇ ἔλευθέρως τῆς καρδίας των εἰς σιγανὰς διμιλίας καὶ χειρονομίας καὶ γέλωτας. Ὁλόγυρα, ἐπὶ συναφῶν καθισμάτων διαφόρου γροιᾶς καὶ κατασκευῆς, προβάλλουσι μὲν μειδίαμα αὐταρεσκείας ἐπὶ τῶν χειλέων, αἱ ἡλιοκαεῖς μορφαὶ τῶν χορευτῶν. "Ολοι εἰσὶ περιθεβλημένοι τὰς ἑορτασίμους στολὰς των. Ἀπὸ τοῦ σφιγκτοῦ ἐκ τοσχας ἡ βελούδινου γελεκίου των, πορπουμένου τοξοειδῶς ἐπὶ τοῦ στήθους, ἔκτείνονται οἱ βραχίονες ἔλευθεροι, ἐπιδεικνύοντες τὴν λευκάζουσαν στιλπνότητα τοῦ ὑποκαμίσου των. Ἐπὶ τῆς μέσης διαγράφει κύκλους στενοὺς ἡ κατέρυθρος ζώνη· καὶ κάτωθεν, ὡς σειρὰν πτερῶν κοράκων, μαυρίζουσιν αἱ πυκναὶ τῶν βραχίων πτυχαί.

* * *

Τὴν μονοτονίαν τῶν στολῶν διασπᾷ ἐν τῷ μέσῳ ἐκεῖ που τὸ στακτόχρουν σουρτοῦχον τῶν χριστιανῶν ἡ τὸ ὑποπράσινον κοντὸν τῶν Ἰουδαίων . . . μουσικῶν. Εἴναι δὲ οὕτοι δύο συνηθέστατα. Ὁ εἰς διὰ τοῦ ἐπιμήκους, ὡς κλειδίον, πλήκτρου κρούει κατὰ ρυθμικὰς κινήσεις τὰς ἡχηρὰς χορδὰς τοῦ σαρτουρίου του. Ὁ ἔτερος — ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τραγουδιστής — κρατεῖ ἐν ρευματικῷ ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ ἀποχρωματισθὲν βιολίον του, καὶ διὰ γοργῶν πτερυγισμάτων τοῦ τόξου του, τρεμοῦσιν αἰωνίως, ἀναδίδει ἐν συμφωνίᾳ περιπαθεῖς ἤγους ἀνατολικῶν μελωδιῶν.

"Αλλ', αἴφνης εἰς νεαρὸς χωρικὸς ἐγείρεται, διευθύνεται πρὸς μελανόφθαλμόν τινα—ὦ! καὶ εἶναι ὅλαι! — τοῦ σφράκχουσας, τῇ ῥίπτει ὑπεροπτικῶς, ἀνευ παρακλήσεων καὶ ὑποκλίσεων ἀκόμη, τὸ ἐρυθρόν του μανδύλιον—σημεῖον προτιμήσεως—καὶ τοποθετεῖται μετ' αὐτῆς ἐν τῷ μέσῳ. Ἐν τῷ ἄμα ὁ γύρω κύκλος τῶν θεατῶν εὑρύνεται, τὸ ἐνδιαφέρον ὑπεγείρεται, τὰ ὅργανα, ἀπαυδήσαντα πρὸς στιγμήν, ζωηροῦνται καὶ ὁ λιγυρὸς τραγουδιστής, ἐπακουομένων σοφαρῶς τὴν παρειὰν ἐπὶ τῆς παλάμης καὶ ἡμικλείων τοὺς ὄφθαλμούς ἐν ἡδυπαθείᾳ, ψάλλει διὰ σεσυρμένης φωνῆς δημοτικὸν τι δίστιχον.

"Ἐπειτα ἐπακολουθεῖ ὁ συρτός. Ἐκείνη ἀτενίζουσα δειλὰ πρὸς τὰ αὐτὰ πάντοτε σημεῖα, στρέφεται ἐπὶ τῶν λεπτῶν ἄκρων τῶν ποδῶν της, οἱ ὅποιοι προσκολλῶνται ἐλαφρὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ράμφισματα περιστερῶν. Ἐκεῖνος, τολμηρότερος τὴν προσβλέπει κατὰ πρόσωπον καὶ τὴν κυκλοῦ χαριεντισμῶν καὶ ὑποκλίσεων.

Κάποτε ἡ χορευτικὴ μέθη τὸν παρασύρει, καὶ τότε τὰ ἐπὶ τοῦ δαπέδου σκιρτήματα καθίστανται παταγωδέστερα, τὰ ἔρωτότροπα ἀκκίσματα ἐμφανέστερον ἐκδηλοῦνται, καὶ τὰ βαρύκροτα μπεσλίκια ἡ τὰ ἀργυρόηχα κονάρτα συνοδεύουσι, ῥιπτόμενα ἐν ἐπιδείξει, τοὺς μεταλλικούς τοῦ σαντουρίου ἤχους. 'Αλλ' ἴδού. Μεταξὺ τοῦ γύρωθεν θεωμένου δμίλου προβάλλει ὑψηλός τις ἕηρὸς νεανίας, μὲ τὸ χαμηλὸν φέσιον ἐμπροσθοκλινής καὶ ἀναδεδεμένον ἐλαφρὰ διὰ λευκοῦ μανδυλίου. Δὲν γνωρίζει αὐτὸς τυπικότητας. Παρεμπίπτει, ως ἐκ μηχανῆς, ἀποτόμως ἐν τῷ μέσῳ ἡ ὥθει δι' ἐπιβλητικοῦ σημείου τὸν χορευτήν, καὶ παρατείνει τὴν διακοπεῖσκην ὅργησιν.

Καὶ τὰ δίστιγχα ἔξακολουθοῦσιν :

«Γεράκι! θὲ νὰ ζήλευε κι' ἀητὸς τὸ πάτημά σου.
Εὔτυχισμένο τὸ πουλὶ ποῦ θὰ πετᾶ σιμά σου.»

Εἶτε :

Καλοκαιριῶντα εἴν' ἡ ἀγάπη μας καὶ σύννεφο τὸ νάζι.
Χωρὶς βροχὴν ὁ οὐρανὸς ψυχὴ μ' ἀς συννεφιάζῃ.»

Εἶτε :

Καθρέφτη μου, τὴν ὡμορφὴν τῆς νεϊᾶς ποῦ σὲ κυττάει
Θάμβονε, κρύθε τὴ μισὴ νὰ μὴ ψηλοκρατάῃ.»

Συνεκρατήσαμεν τὰ τρία ταῦτα ἀνθύλλια μεταξὺ χιλίων ἄλλων χαριτωμένων ἀνθέων, διὰ τῶν ὄποίων ἡ δομοτικὴ ποίησίς μας ἔχει καὶ δανεία ἐδῶ—ραίνει καὶ ἀρωματίζει τῆς ἀγάπης μας τὰ εἰδώλα. Δὲν δμιλοῦμεν περὶ τῶν ἄλλων, τῶν ἐπεισάκτων, τῶν σικχαμερῶν ἀσματίων μὲ τὰς παρατόνους ἐπωδὰς «Τιτζίκα μου» καὶ «Παμπίνα μου». Εὔτυχῶς τὰ τελευταῖα είναι ἐν μειονοψηφίᾳ. Οἱ περισσότεροι τῶν αὐτοσχεδίων τούτων ἀοιδῶν ἐμπνέονται απὸ τὰ ὀλόδροστα ἐκεῖνα Διανοτράγουδα, τὰ ὄποια, ωσὰν νὰ τὰ ἐκαλλιτέχνησαν Νεράϊδες τῆς λίμνης των, ἐσκόρπισαν τὰ Γιάννενα παντοῦ. Καὶ τὴν πετρώδη τραχύτητα τῆς φωνῆς των, ἀναπληροῦ ἡ διαυγής, ἡ κρυσταλλίνη ἴδεα τοῦ στίχου. "Ω! τοὺς συγχωροῦμεν, τοὺς εὐγνωμονοῦμεν τοὺς τραγῳδιστὰς αὐτούς, οἵτινες ἐν τῇ Ἀνατολῇ ψάλλουσιν ἀκόμη, ἔστω καὶ διὰ τοιαύτης φωνῆς, τὰ τοιαῦτα ἀσματα. Τί μᾶς μέλλει τάχα τὸ πενιχρὸν τῆς ἐκδόσεως, ἀφοῦ διατηρεῖται σῶν τὸ πρωτότυπον;

* * *

'Ἐν τούτῳ ὁ κόσμος ἔξω πλημμυρεῖ. Τὰ παράθυρα καταλαμβάνονται ὑπὸ τολμηρῶν ἀγυιοπαίδων, οἱ ὄποιοι ἔκτείνουσι βαθμη-

δὸν τοὺς πόδας ἐν ἀνέσει, τραγαλίζοντες κάτι εἰς τοὺς ὁδόντας ἢ ἔριζοντες, ώς κύριοι, βωμολοχικῶς περὶ τῆς θέσεως. Κομψαὶ τινες σμυρναῖδες, ἐπὶ τοῦ βραχίονος ποθητοῦ συντρόφου, ἵστανται πρὸς στιγμὴν παρὰ τὸ κατώφλιον, ύψοῦνται ἐπὶ τῶν λεπτῶν των δακτύλων, καὶ, ἐν τῇ συναισθήσει τῆς ὑπεροχῆς των πρὸ τοῦ πεζοῦ θέαματος, ἀφίνουσι νὰ διαγραφῇ ἐπὶ τῶν χειλέων τὸ ἐλαφρὸν ἔκεινο γυναικεῖον μειδίαμα, τὸ ὅποιον μετέχει τόσῳ τῆς εὐγαριστήσεως ὅσῳ καὶ τῆς εἰρωνείας. Κάποτε αἱ ἐπισκέπτριαι εἶναι γυνωστότεραι, ἀριστοκρατικωτέρας ὑφῆς. Καὶ ἡ ἀφελῆς οἰκοδέσποινα θεωρεῖ τοῦτο ὡς τιμήν της . . . Θὰ ἔχῃ νὰ τὸ λέγῃ αὐτοίον . . . "Ω! ἦτο πολὺ νὰ ἐλθοῦν 'ς τὸ φτωχικό της! " Ήτο πολύ. Καὶ τὰς πληροῦ μὲ περιποιήσεις καὶ ὑποκλίσεις καὶ μειδιάματα:

—Σᾶς εὐχαριστοῦμε, κορίτζια . . . νὰ ζήσετε . . . καὶ 'ς τὰ δικά σας.

Καὶ αἱ δεσποινίδες ὑπεροπτικῶς :

—Καὶ τοῦ χρόνου, κυρά . . . πάντα ἄξια.

Καὶ ἡ συνδιάλεξις περατοῦται ἐδῶ.

* * *

Μέχρι βαθείας νυκτὸς διαρκεῖ οὕτως ἡ πανήγυρις, ἐὰν ὅχει μέχρι τῆς αὐγῆς, ὅτε καὶ ἀντλεῖται «τὸ ἀμύλητο νερό».

Ἐπειτα τὰ ἄσματα αἴφνης κοπάζουσι, τὰ βιολία σιγῶσιν, αἱ οἰκιαὶ σκοτίζονται δπίσω τῶν βωβῶν θυρωμάτων, καὶ διὰ μέσου τῶν πρὸ μικροῦ καταφώτων ὁδῶν χαίνει ἐδῶ καὶ ἔκει εἰς ἄγρια σχήματα καπνίζουσα ἡ ὀλόμαυρος στάκτη τῶν πυρῶν.

Εἶναι τῆς Πανηγύρεως ἡ φιλοσοφία. Τὸ πᾶν ἀπολήγει εἰς καπνόν . . .

[Σμύρνη]

ΜΙΧΑΗΛ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ